فصلنامه تحقیقات جدید در علوم انسانی
Human Sciences Research Journal
دوره چهارم، شماره ۲۹، پاییز ۱۳۹۹، صص ۲۱۵-۲۰۵ New Period 4, No 29, 2020, P 205-215
شماره شاپا (۲۴۷۶-۷۰۱۸) ISSN (2476-7018)

بررسی انقلاب گل سرخ گرجستان

کاظم رحیمی[۱]. حسین بدیعی[۲]
۱. معاون سیاسی امنیتی اجتماعی فرمانداری شهرستان پارسیان. ایران
دکتری مدیریت اجرایی (گرایش استراتژیک)
۲. مدیریت شهرک‌های صنعتی شهرستان پارسیان، ایران
مشاور عالی فرماندار پارسیان. کارشناس حقوق

چکیده
گرجستان به عنوان سرزمینی که در منطقه اوراسیا در قفقاز و همچنین در شرق دریای سیاه واقع شده است از موقعیت استراتژیک برخوردار است. علت اصلی وقوع انقلاب گل‌سرخ در گرجستان را می‌توان در کشمکش‌ها و منازعات قدرت پس از فروپاشی شوروی و استقلال گرجستان جستجو کرد اختلافاتی که پس از استقلال گرجستان به وجود آمد، با بررسی متغیرهای اعم از (عوامل منطقه‌ای، فرامنطقه‌ای، سیاسی امنیتی، اقتصادی اجتماعی و ...) در این تحقیق که بصورت کتابخانه‌ای نگارش شده است، مشاهده می‌شود که نقش مسائل داخلی به مراتب از دخالت نیروهای بیگانه بیشتر است در حقیقت کاستی عمده در عرصه کارآمدی نظام حکومتی گرجستان بسترهایی را فراهم نمود که نهایتاً منجر به تغییر ساختار حکومت شد.

واژه‌های کلیدی: انقلاب گل‌سرخ، گرجستان، منطقه قفقاز، تقلب گسترده

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-18]

مقدمه

جمهوری گرجستان زبان رسمی کشور گرجستان است که در زبان گرجی یا ساکارتولو نامیده می‌شود گرجستان به عنوان سرزمینی که در منطقه اوراسیا در قفقاز و همچنین در شرق دریای‌سیاه واقع شده است از موقعیت استراتژیک برخوردار است هرچند که مساحت این کشور تنها ۶۹ هزار و ۷۰۰ کیلومتر مربع است لاکن قرار گرفتن در مسیر شاه راه شمال به جنوب و همچنین واقع شدن در حد فاصل دریای خزر و دریای سیاه سبب شده است که این سرزمین از موقعیتی مهم برخوردار باشد و تاریخ پر فراز و نشیبی را پشت سر بگذارد و بخش عمده این کشور در قفقاز جنوبی واقع شده است و بخش کوچکی از آن نیز در قفقاز شمالی قرار گرفته است این کشور در شمال با روسیه و در جنوب با جمهوری آذربایجان ارمنستان و ترکیه هم مرز است.

پس از انقلاب ۱۹۱۷ روسیه گرجستان در ۲۶ می ۱۹۱۸ در میانه جنگ‌های داخلی روسیه اعلام استقلال نمود در این هنگام حزب سوسیال دموکرات گرجستان که حزبی منشویکی به شمار می‌رفت در انتخابات پارلمانی به پیروزی رسید در سال ۱۹۱۸ بر سر حاکمیت بر بخشی از یکی از استان های گرجستان که دارای اکثریت ارمنی بود میان گرجستان و ارمنستان جنگ درگرفت این منازعه با دخالت بریتانیا پایان یافته در فوریه ۱۹۲۱ گرجستان مورد هجوم ارتش سرخ قرار گرفت نتیجه این حمله شکست ارتش گرجستان و ورود ارتش سرخ در ۲۵ فوریه ۱۹۲۱ به تفلیس بود در این هنگام گرجستان به بخشی از جمهوری فدراتیو شوروی سوسیالیستی شد که جمهوری گرجستان ارمنستان و آذربایجان را متحد می ساخت در سال ۱۹۳۶ جمهوری مذکور تقسیم شد و گرجستان به عنوان جمهوری شوروی سوسیالیستی گرجستان نامیده شد در طول سال‌های ۱۹۴۱ تا ۱۹۴۵ در طول جنگ جهانی دوم در حدود ۷۰۰ هزار گرجی در لباس لباس ارتش سرخ علیه آلمان جنگیدند که نیمی از آنها کشته شدند در سال ۱۹۵۷ و پس از تبعید شدن عده زیادی از اهالی خودمختار چچن اینگوش کاراچای و بلخارستان و سیبری به جرم همکاری با آلمان نازی بخش‌هایی از سرزمین جمهوری‌ها به خاک گرجستان ملحق شد.

ادوارد شوارد نازی گرجی در کسوت وزیر خارجه گرجستان یکی از معماران اصلی اصلاحات پرستو کا در کنار توسعه نظام سیاسی چند حزبی بر طرفداران استقلال افزوده شد نهایتاً در ۲۶ می ۱۹۹۱ به فاصله اندکی تا فروپاشی شوروی بازرسان به رهبری گامسا خوردیا اعلان استقلال نمود گامسا خورد یا در کودتای خونین که در اواخر سال ۱۹۹۱ رویداد از قدرت برکنار شد این کودتا با حمایت نظامیان روس مستقر در تفلیس رخ داد در سال ۱۹۹۲ شوارد نادزه به کودتاچیان پیوست و به ریاست شورای سه نفره دولتی انتخاب شد در سال ۱۹۹۵ شوارد رسماً به عنوان رئیس جمهور گرجستان انتخاب شد و در انتخابات سال ۲۰۰۰ نیز برای بار سوم به ریاست‌جمهوری گرجستان برگزیده شد همزمان در دو ناحیه ابخازستان و اوستیای جنوبی در اثر اقدامات جدایی‌طلبان دچار منازعات خونین شدند نهایتاً دو جمهوری به صورت دو فاکتور اعلام استقلال کردم پس از این رخداد ۲۵۰۰۰۰ گرجی از این دو جمهوری اخراج شدند در سال

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-18]

۲۰۰۳ و پس از برگزاری انتخابات پارلمانی دوم نوامبر که نتایج آن با مخالفت جدی مخالفان حکومت گرجستان و ناظران انتخاباتی بین‌المللی و سازمان همکاری و امنیت اروپا مواجه شد ادوار دش که به اتهام تقلب در انتخابات مواجه شده بود توسط مخالفان خود به میخائیل ساکاشویلی، زوراب ژواینا، و نینو بورجانادزه پروژه اندازه طی انقلاب معروف به انقلاب گل رز یا گل سرخ برکنار شد ساکاشویلی در سال ۲۰۰۴ به ریاست‌جمهوری گرجستان رسید احیای تمامیت ارضی گرجستان، جبران پیامدهای ناشی از پاکسازی قومی و بازگرداندن آوارگان به خانه خود از جمله وعده انتخاباتی پیش از انتخابات ساکاشویلی بود در پی انقلاب گل‌سرخ مجموعه‌ای از اصلاحات به منظور تحکیم و تقویت توانمندی نظامی و اقتصادی کشور در گرجستان آغاز شد اما این کشور همچنان با بحران‌های متعددی در جمهوری‌های جدایی طلب همچون اوستیای جنوبی مواجه است.

پیش زمینه ایجاد انقلاب گل سرخ:

علت اصلی وقوع انقلاب گل سرخ در گرجستان را می‌توان در کشمکش‌ها و منازعات قدرت پس از فروپاشی شوروی و استقلال گرجستان جستجو کرد اختلافاتی که پس از استقلال گرجستان به وجود آمد و به بلوک‌بندی‌های مختلف سیاسی در روند دولت‌سازی در سال‌های گذار از کمونیسم به دموکراسی شکل گرفت در انتخابات سال ۲۰۰۳ به اوج خود رسید و سبب شکل‌گیری انقلاب رنگی در این کشور ماورای قفقاز شد.

بر اساس قانون موجود در زمان انتخابات پارلمانی سال ۲۰۰۳ در کشور گرجستان هر یک از احزاب برای ورود به پارلمان نیازمند حداقل هفت درصد از آرای ریخته شده به صندوق‌های آرا بود گرجستان در مبارزات انتخاباتی پیش از این دوره شاهد جبهه‌بندی‌ها در دو گروه عمده در مقابل یکدیگر بود از یک‌سو نیروهای هوادار حکومت به رهبری ادوارد شواردنادزه رئیس‌جمهور تلاش داشتند رت را حفظ کنند و از سوی دیگر گروه در حال ظهور مخالفان سعی داشت تا نخبگان حاکم را به چالش بکشد یکی از دلایل عمده این انتخابات سال ۲۰۰۵ ریاست‌جمهوری این کشور بود و بدین ترتیب همه گروه‌های سیاسی رقیب سعی داشتند تا با تسلط بر اهرم‌های قدرت سیاسی و از جمله پارلمان زمینه لازم را برای در اختیار گرفتن مسند ریاست جمهوری فراهم کنند

ساکاشویلی در سال ۲۰۰۲ و پس از کسب مقام دوم توسط ائتلاف در انتخابات محلی به ریاست شورای شهر تفلیس انتخاب شد جنبش ملی با شعار گرجستان بدون شوارد نادزه وارد مبارزات انتخاباتی سال ۲۰۰۴ شد موسسه انتخابات‌های عادلانه و ائتلاف‌های سازمان غیردولتی گرجستان که بر انتخابات نوامبر ۲۰۰۳ نظارت می‌کردند و گروه آمریکایی گلوبال استراتژی چه نظرسنجی‌هایی را در این زمینه انجام می‌داد پیش‌بینی کرده بود جنبش ملی از بالاترین میزان محبوبیت برخوردار است.

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-18]

تقلب گسترده انتخاباتی در انتخابات محله سال ۲۰۰۲ ضرورت تدوین یک قانون جدید انتخابات و ایجاد یک کمیسیون مرکزی انتخابات را که انعکاس‌دهنده فضای در حال تغییر سیاسی باشد مطرح می‌ساخت.

مبارزات انتخاباتی و روز انتخابات در ۲۲ نوامبر آمیخته با آشفتگی‌ها و درگیری‌های بود اشتباهات متعدد از نظر روند و شکل انتخابات فراوان به چشم خورد فهرست های انتخاباتی رای‌دهندگان با نابسامانی های فراوانی مواجه بود و ابلاغ بخشنامه‌های متناقض برگزارکنندگان انتخابات را با سردرگمی مواجه ساخته بود موارد متعددی از جمله به حوزه رای گیری و ضرب و شتم ناظران انتخاباتی گزارش می‌شد.

با وجود این مسائل تعجب برانگیز نبود که بزرگترین مشکل در روز برگزاری انتخابات وجود وجود اشکالات و کاستی‌های فراوان در فهرست نام رای‌دهندگان باشد گزارش‌های تلویزیونی در این روز از ناکامی بسیاری از شرکت‌کنندگان دریافت نام خود در فهرست‌ها حکایت داشت بسیاری از این افراد در عین ناباوری مشاهده می‌کردند در حالی که اسم آنان در فهرست‌ها وجود ندارد اما اسمی بستگان فوت شده آنها در فهرست آن موجود است ضمناً سازمان مختلف ناظر بر انتخابات از وجود قانون‌شکنی‌های فراوان در روند برگزاری انتخابات در سرتاسر گرجستان خبر می‌دادند که از جمله این موارد اخذ چند بارها را از نیروهای امنیتی بود.

در این میان شعار ساکاشویلی بیش از دیگران حاکمیت را با تهدید مواجه می‌ساخت وی معتقد بود مادامی که حکومت پیروزی مخالفان را به رسمیت نشناسد باید با تجمع و مخالفت‌ها ادامه خواهد داشت این بار تقاضای مخالفان تغییر کرده بود و از به رسمیت شناختن پیروزی آنان توسط حکومت به برگزاری دوباره انتخابات تبدیل شده بود دو هفته پس از تجمعات اولیه مخالفان احتمال حصول به یک ساز شمیسه بیش از پیش کمرنگ می‌شد شواردنادزه با نادیده گرفتن تقاضای مخالفان برگزاری نخستین جلسه پارلمان را در دو روز پس از اعلام نتایج نهایی انتخابات در ۲۰ نوامبر اعلام کرد با اعلام این موضوع ساکاشویلی طرفداران خود را از سراسر کشور فراخواند در ۲۲ نوامبر و ده‌ها هزار نفر در میدان آزادی و در مقابل ساختمان شهرداری تفلیس تجمع کردند خواسته آنها تنها یک چیز بود استعفای شوارد نادزه.

عوامل منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای انقلاب گل سرخ:

منطقه قفقاز در دوران پس از فروپاشی شوروی با مشکلات و مسائل ژئوپلیتیکی مختلفی دست و پنجه نرم می‌کرده است عمده این مسائل را موارد مربوط به امنیت منطقه تشکیل می‌دادند منازعات مسلحانه جرائم گوناگون و تروریسم این منطقه همچنین به مرور به یکی از مناطق عمده مورد تمرکز در خصوص سیاست بین‌المللی انرژی تبدیل شده است.

با فروپاشی شوروی و کمرنگ شدن نفوذ مستقیم مسکو در گرجستان که به مرور زمان صورت گرفته است نفوذ بازیگران غربی از جمله ایالات‌متحده و کشورهای اروپایی در کالبد دو جانبه و چند جانبه در

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-18]

چارچوب اتحادیه اروپا و در راستای سیاست همسایگی این اتحادیه‌ها شورای اروپا و سازمان همکاری و امنیت اروپا افزایش یافته است در نزد بسیاری از سیاستمداران روس و گرجستان و هم چنان در محدوده حیاط خلوت فدراسیون روسیه قرار دارد از سوی دیگر بسیاری از سیاست‌گذاران سابق روسیه و همچنین شوروی دارای گذشته مشترک با گرجستان هستند از نقطه‌نظر استراتژیک روسیه به دنبال حفظ مرزهای سابق شوروی در جنوب با ترکیه و ایران و حفظ پایگاه‌های نظامی خود در کشورهایی همچون گرجستان و ارمنستان است به طور کلی و در چارچوب سیاست های مسکو در قبال تفلیس از پیچیدگی ها و فراز و نشیب های خاص برخوردار بوده است.

پس از به قدرت رسیدن پوتین در روسیه وی در پی آن برآمد تا با اتخاذ یک استراتژی اقتصادی از طریق سرمایه‌گذاری در بخش‌های اصلی اقتصادی کشورهای قفقاز نفوذ خود را بر کل منطقه قفقاز احیاکند از جمله نشانه‌های این موضوع می‌توان به اعلام انتقال مالکیت شرکت توزیع برق ای. ای. اس تلاسی از آمریکا به یک شرکت روسی شاره کرد این موضوع سبب طرح انتقال‌های مختلف در داخل گرجستان و در میان رسانه‌ها و احزاب این کشور در خصوص خدشه دار شدن استقلال این کشور شد.

بسیاری از تحلیل‌گران به رقابت سرسختانه مسکو و واشنگتن در گرجستان منعقد هستند اوج این رقابت‌ها را می‌توان در شکل‌گیری انقلاب گل‌سرخ مشاهده کرد این انقلاب در واقع حاصل برآیندهای ناشی از متغیرهای مختلف در سیاست‌ها و حکومت در گرجستان از متغیرهای داخلی و خارجی بوده که به انتقال قدرت از نیروهای متمایل به مسکو به نیروهای مایل به غرب انجامید.

اتحادیه اروپا دومین بازیگر غربی صاحب نفوذ و ایفاگر نقش در گرجستان قلمداد می‌شد عمده تلاش‌ها و اقدامات اتحادیه اروپا در گرجستان محور ارائه کمک‌های بشردوستانه، زیرساخت‌های حمل‌ونقل، اصلاحات دولتی، امنیت غذایی و پیشگیری از مناظره بوده است.

عوامل سیاسی امنیتی انقلاب گل‌سرخ:

۱. نخستین پارامتر سیاسی در بررسی استقرار یا عدم استقرار ثبات سیاسی فرآیند دولت و ملت‌سازی است جهت بررسی تحلیل این فرآیند لازم است که چند متغیر و شاخص مورد بررسی قرار گیرد از جمله این متغیرها می‌توان به تمامیت اشاره کرد گرجستان به عنوان یکی از جمهوری‌های شوروی سابق در منطقه قفقاز جنوبی علیرغم گذشت ۱۵ سال از استقلال خود در سال ۱۹۹۱ همچنان در اعمال حاکمیت مرکزی خود بر سایر مناطق کشور با مشکل مواجه است شایان ذکر است که گرجستان پس از فدراسیون روسیه در میان جمهوری‌های سابق شوروی از بیشترین واحدهای خودمختار برخوردار است دو منطقه ابخازستان در شمال غربی گرجستان و اوستیای جنوبی در شمال گرجستان از جمله پر دردسرسازترین مناطق گریزان از مرکز در گرجستان به شمار می‌روند این دو جمهوری همواره بهانه‌های مناسبی برای دخالت روسیه در

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-18]

گرجستان به شمار می‌رفته‌اند علاوه بر این مناطق دیگری در گرجستان همواره یا در برهه‌ای از خارج از سلطه دولت مرکزی در تفلیس بودند که از جمله این مناطق می‌توان به دره‌های شمالی و صعب العبور سوانتی و پانکیسی اشاره کرد که دارای ساکنان چچنی است همچنین مناطق در جنوب گرجستان که دارای ساکنان آذری و ارمنی هستند از همین وضعیت برخوردارند به عنوان مثال می‌توان به ناحیه ارمنی نشین جاوا ختی اشاره کرد از جمله مهم‌ترین جمهوری‌های تجزیه‌طلب گرجستان جمهوری آجارا بوده است این جمهوری پس از استقلال تا زمان وقوع انقلاب گل‌سرخ تحت سلطه اصلان آباشیدزهاز جمله سیاستمداران اقتدارطلب به طرفدار روسیه اداره می‌شد در زمان شکل گیری انقلاب رنگی در گرجستان نیز این جمهوری با مخالفت با انقلابیون و مانعی بر سر راه اصطلاحات جدید به شمار می‌رفت پس از به قدرت رسیدن ساکاشویلی و پس از یک سلسله تنش‌ها میان دولت مرکزی و آجارا و نهایتاً با میانجیگری روسیه دولت مرکزی در تفلیس موفق شد تا بدون خونریزی با آباشیدزه و اطرافیان وی را در ماه مه ۲۰۰۴ به مسکو تبعید نماید.

۲. متغیر دیگر در این زمینه که ارتباط زیادی با متغیر پیشین دارد نظارت و تسلط دولت مرکزی بر مرزهای ملی گرجستان با جهان خارج است امنیت مرزهای گرجستان در ارتباط و پیوند نزدیک با متغیر قبلی طی سال‌های پس از انقلاب بسیار شکننده بوده است و همین موضوع سبب سوء استفاده نیروهای شورشی در کشورهای همسایه به ویژه روسی هم داخلی نیروهای خارجی و حتی سوءاستفاده کشور همسایه در این مورد ترکیه شده است تا با استفاده از عدم کنترل دولت مرکزی بر مرزهای ملی به عنوان مثال در موردآجارا کالاهای صادراتی خود را بدون کنترل گمرک مرکزی به خاک گرجستان صادر نمایند.

۳. منازعات خشونت‌آمیز متغیر دیگری است که در پیوند تنگاتنگ با دو متغیر قبلی قابل بررسی است گرجستان از بدو استقلال با این موضوع دست و پنجه نرم کرده است و این موضوع متقارن با انقلاب رنگی در سال ۲۰۰۳ و تاکنون گریبانگیر ملت گرجستان بوده است مهمترین این منازعات به اوستیای جنوبی مربوط می‌شود این جمهوری خودمختار در نیمه سال ۱۹۹۰ و در آستانه فروپاشی شوروی اعلام استقلال نمود در همه‌پرسی ژانری ۱۹۹۲ مردم این جمهوری به اتحاد با اوستیای شمالی در خاک روسیه فدراتیو رای دادند

نتیجه این رویداد ها جنگی بود که به دست رفتن جان هزاران نفر و بارگیری ۱۲۰ هزار نفر تا تابستان ۱۹۹۲ منجر شد این منازعات در سال ۱۹۹۲ و با میانجیگری روسیه و سازمان همکاری و امنیت اروپا حل شد

پس از اوستیای جنوبی نوبت به ابخازستان بود مناظره نیروی دولت مرکزی و نیروهای شبه نظامی ابخازستان به آوارگی ۲۵۰ هزار نفر انجامید این منازعات نیز در بهار ۱۹۹۴ و با میانجیگری کشورهای مستقل مشترک‌المنافع و سازمان‌ملل خاتمه یافت هرچند که پس از ان این درگیری‌ها تا سال ۲۰۰۴ شاهد آرامی نسبی مناطق بودیم لاکن این موضوع را نمی‌توان به دلیل فقدان اختلافات دانست در واقع این آرامش نسبی

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-18]

را می‌توان به آرامش قبل از طوفان تصریح کرد که پس از روی کار آمدن نیروهای مختلف مخالف در سال ۲۰۰۳ مناطق را بار دیگر دچار جنگ و بحران کرد.

۴. خشونت و خصوصی شدن ساختارهای امنیت ملی از جمله دیگر متغیرهای است که می‌توان برای تبیین پارامتر های سیاسی گرجستان مورد بررسی قرار داد پس از شعله ور شدن مناسبات خاموش در مناطقی همچون اوستیای جنوبی و ابخازستان و گسترش خشونت‌ها در گرجستان می‌توان نقش فعال و موثر بازیگران غیردولتی را در عرصه مسائل امنیتی و گرجستان به وضوح مشاهده کرد از جمله این بازیگران نیروهای شبه نظامی پارتیزان هستند به عنوان مثال در این زمینه می‌توان به برادران جنگلی، شکارچیان و لشکر سفید اشاره کرد این نیروهای گرجی بین سال های ۱۹۹۱ تا ۱۹۹۴ در این مناطق مشغول فعالیت بودند و این در حالی بود که این نیروها همواره ارتباط سوال‌برانگیز خود با نیروهای اطلاعات دولت مرکزی را حفظ کرده بودند نیروهای شبه نظامی در طول سال‌های نخست سوار گرجستان ساختارهای تنیده در بدنه دولت در گرجستان هات کرده بودم ساختارهایی که وجه مشخص آنها ایجاد بی‌نظمی در ساختارهای امنیت ملی بود با این حال پس از به قدرت رسیدن شوارد نادزه تا حدود زیادی توانسته نیروهای شبه نظامی را منحل کند و به این ترتیب ثبات ساختار امنیتی کشور را تقویت نماید.

۵. متغیرهای دیگر که می‌تواند ارتباط معناداری با ثبات سیاسی داشته باشد جرم به ویژه جرائم سازمان یافته است گرجستان به دلیل تجربه منازعات و بحران‌های داخلی پس از استقلال و همچنین به دلیل واقع شدن در مسیر شاهراه شمال به جنوب و همچنین واقع شدن در مسیر شرق و غرب و مجاورت با روسیه در شمال و اروپای شرقی در غرب خود از پتانسیل مهمی برای ایفا گری نقش به عنوان مسیر قاچاق و فعالیت‌های شبکه بین‌المللی خلافکار برخوردار بوده و می‌باشد مقارن با بروز انقلاب رنگی در سال ۲۰۰۳ کشور گرجستان از محل قاچاق کالا و ورود کالاهای اعلام نشده به این کشور ۲۰۰ میلیون دلار متضرر شده است در همین دوره نیز ۳۰ میلیون دلار ضرر قاچاق دخانیات به این کشور بوده است شایان ذکر است که این ارقام برای کشور کوچک گرجستان که با مسائل و مشکلات عدیده مالی روبه رو است ارقام بی اهمیتی به شمار نمی رود در سال ۱۹۹۹ در شهر تفلیس به تنهایی ۲۳/۶ دهم درصد از شهروندان فقیر گریه قربانی جرم بودند که تنها ۱۶/۶دهم درصد از این قربانیان رشوه‌خواری بوده اند بر اساس گزارش جهانی فساد در سال ۲۰۰۵ گرجستان از میان ۱۴۶ کشور در رده ۱۳۳ جهانی از نظر دامنگیر فساد قرار داشته است.

۶. سوءاستفاده از قدرت دولتی؛ در قانون اساسی گرجستان مصوب سال ۱۹۹۵ سعی شد تا تمامی حقوق و آزادی‌های اساسی بشر که در کنوانسیون اروپایی حقوق بشر ذکر شده است مورد تاکید قرار بگیرد همزمان با پذیرش گرجستان در سال ۱۹۹۹ در شورای اروپا حکومت و پارلمان گرجستان با تصویب قوانین و انجام اصلاحاتی سعی نمودند تا اصلاحات مورد نظر شورای اروپا را انجام دهند لاکن این قوانین جدید بلافاصله پس از پذیرش گرجستان سست شد و یا حتی بعضی از آنها لغو شد همچنین پس از این زمان تا بروز انقلاب رنگی کشور گرجستان شاهد افت کیفیت حقوق بشر بود گزارش‌های مربوط به ناظران

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-18]

بین‌المللی در این دوره به کرات به شکنجه و ضرب و شتم شهروندان و تهدید به مرگ آنها توسط پلیس دولت و نیروهای امنیتی اشاره کرده‌اند.

۷. مشروعیت رژیم متغیر مهم دیگری است است می‌توان مورد بررسی قرار داد مشروعیت با میزان مطابقت رژیم با قانون مشروعیت قانونی و میزان پشتیبانی جمعیت از رژیم مشروعیت سیاسی قابل سنجش است

ضعف‌های آزادی های مدنی حقوق سیاسی و فراگیری سیاسی از جمله دیگر عناصر و متغیرهایی هستند که در دوران حکومت شواردنادزه انقلاب رنگی در جامعه‌شناسی سیاسی گرجستان قابل مشاهده بوده است این عناصر پیش شرط‌های اساسی استحکام جامعه دمکراتیک و تکثرگرا محسوب می‌شوند این در حالی است که نظام سیاسی برسانتی دهه ۱۹۹۰ و پس از آن با تناقض در این زمینه مواجه بوده است در حالی که قانون اساسی دولت متمرکز با تمرکز حداکثر قدرت دولت را مورد تاکید و تایید قرار می‌دهد لذا آنچه مناطق مرزی گرجستان میل گریز از مرکز دارند و با این حال دیگر نیروهای مهم سیاسی و گروه‌ها و احزاب طی سال‌ها پس از استقلال کمترین دسترسی قانونی و تاثیرگذاری را در تصمیم‌گیری ملی داشته‌اند.

عوامل اقتصادی و اجتماعی انقلاب گل سرخ:

۱. پس از فروپاشی شوروی و شکل گیری منازعات خشونت‌آمیز در دهه ۱۹۹۰ در گرجستان اقتصاد این کشور نیز از هم فروپاشید پس از فروپاشی شوروی گرجستان در کنار استونی و لتونی از جمله ثروتمندترین جمهوری‌های شوروی از نظر درآمد سرانه به حساب می آمدند و پس از استقلال گرجستان با ورشکستگی و رکود در بخش تولیدات صنعتی خود روبه‌رو شد مسیرهای حمل و نقل با روسیه به دلیل منازعات در مناطق شمال کشور مسدود شدند گذشته از این جنگ جمهوری آذربایجان و ارمنستان سبب شد تا خطوط انتقال نفت از جمهوری آذربایجان دچار آسیب شوند و انتقال نفت و گرجستان متوقف شود.

۲. علاوه بر این علی‌رغم این که مقامات تفلیس بر لزوم اصلاحات اقتصادی توافق داشتن لاک به نظر می‌رسید که برای شروع این اصلاحات انگیزی نداشته و دچار رخوت در این زمینه شده بودند قانون‌گذاری در خصوص مالیات و حقوق گمرکی تحت تاثیر منافع خاص خورده گروه‌های خاص صورت می پذیرفت هرچند که طی دهه ۱۹۹۰ افزایش کلیدر مالیات‌های اخذ شده پدید آمد لاکن دولت فاقد منابع ضروری و لازم برای تامین مالی ایجاد و توسعه زیرساخت‌های ارتقادهنده رشد بود میانگین نسبت مالیات ها به تولید ناخالص ملی در این برهه بسیار پایین و در حدود ۱۵ درصد بوده است.

۳. بازار سیاه در حال گسترش و قاچاق و معاملات زیرزمینی در این کشور شایع بوده است.

۴. کشور گرجستان از زمان استقلال تا هنگام بروز ناآرامی‌ها همواره با بحران ارزی انرژی برای گرمایش و تولید برق مواجه بوده است قطع برق گسترده و فراگیر و زمستان سرد همراه با کمبود منابع انرژی جهت گرمایش را در شهر تفلیس از ویژگی هایی است که ساکنان تفلیس در دهه ۱۹۹۰ و پس از آن به کرات به آن اشاره می‌کنند.

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-18]

۵. از نظر نرخ تورم و سیاست‌های ارزی گرجستان در نیمه دوم دهه ۱۹۹۰ پیشرفت‌های هر چند ماه کافی داشته است واحد جدید پول یک گرجستان لاری با حمایت صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی در سال ۱۹۹۵ وارد بازار شد با این اقدام تورم تا حدودی بهبود پیدا کرد و تولید ناخالص داخلی شروع به رشد نمود لاکن بحران مالی روسیه در سال ۱۹۹۸ سبب شد تا این روند با مشکل مواجه شود.

۶. بر اساس شاخص توسعه انسانی صندوق عمران ملل متحد در سال ۱۹۹۵ گرجستان از نظر توسعه از میان ۱۷۷ کشور در ۱۰ صدم جهانیان بین ایران و جمهوری‌آذربایجان قرار گرفته است بنابراین این کشور با بهبود نسبی وضعیت اقتصادی در حالی که در سال پیش از آن و بر اساس گزارش توسعه منابع انسانی در ردیف کشورهای با درآمد پایین قرار داشت در سال ۲۰۰۵ در ردیف کشورهای دارای درآمد متوسط قرار گرفته است با توجه به اینکه گزارش منابع انسانی روند و آماری سال قبل از انتشار خود را مد نظر قرار می دهد اینگونه می‌توان نتیجه گرفت که شاخص توسعه اقتصادی و اجتماعی گرجستان در هنگام بروز ناآرامی‌ها سیر صعودی و روند بهبود را طی می‌کرده است.

۷. در عرصه مشارکت اجتماعی و در حوزه جامعه مدنی هرچند که گرجستان پس از استقلال از شوروی ازجمله بهترین الگوها در میان جمهوری‌های تازه استقلال یافته از نظر رشد و نمو در سازمان‌های غیردولتی به شمار می‌رود لاک هم بسیاری از این سازمان‌ها تنها روی کاغذ وجود دارند و مستقیماً به نهادهای متی مرتبط هستند همچنین علیرغم نفوذ گروه‌ها و کلان‌های مافیایی در سیاست و اجتماع گرجستان و موارد نقض حقوق بشر کشور گرجستان در مقایسه با سایر جمهوری استقلال یافته از میزان بالاتری از آزادی‌های سیاسی برخوردار بوده است.

وزارت دارایی گرجستان نیز با اعمال کنترل و نظارت دولتی بر تمام کمک‌ها و اعتبارات اعطایی به سازمان‌های غیردولتی در مارس ۲۰۰۳ گام تازه‌ای در این راستا برداشت اقداماتی که سه ماه بعد با اعتراض عمومی و با حکم یک دادگاه در تفلیس متوقف شد با این وجود هم این سازمان غیردولتی در هنگام شکل‌گیری ناآرامی‌ها و اعتراضات به نتایج انتخابات پارلمانی ۲۰۱۳ بخش مهمی را در بسیج نیروها مخالف و شکل‌دهی به افکار عمومی ایفا کردند.

نتیجه‌گیری:

همانطور که در بررسی تاریخی علل وقوع انقلاب گل سرخ در گرجستان بحث شد مهمترین درخواست ها و ات مخالفان نظام حاکم در جریان ناآرامی‌های ۲۰۰۳ که نهایتاً انقلاب مخملی در گرجستان را رقم زد به مسائل و تخلفات انتخاباتی مربوط می‌شد به طور کلی این‌گونه می‌توان اظهار نظر کرد که مجموعه‌ای از عوامل مختلفی از جمله فساد سیاسی و اداری و مالی نخبگان حاکم در نظام در حال گذار گرجستان که از کمونیسم راه‌های یافته بود سبب شد تا گروه‌های مخالف که بسیاری از رهبران و نخبگان آنها نیز خود از

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-18]

حزب حاکم بر خواسته بودم به مخالفت و اعتراض علیه حکومت مرکزی بپردازند و نهایتاً حکومت را ساقط نمایند در در این میان می‌توان به عواملی اشاره کرد که فرایند فروپاشی حکومت را تسریع و تسهیل نمود.

نخست اینکه کشور گرجستان در هنگام انقلاب هنوز در دوران گذار را طی می‌کرده است و دیگر اینکه حمایت و نفوذ کشورها و گروه‌های خارجی را می‌توان برای تاثیر عمده در شکل‌گیری جریان های انقلابی علیه نظام حاکم ارزیابی کرد.

نقش مسائل داخلی به مراتب از دخالت نیروهای بیگانه بیشتر است در حقیقت کاستی عمده در عرصه کارآمدی نظام حکومتی گرجستان بسترهایی را فراهم نمود که نهایتاً منجر به تغییر ساختار حکومت شد لذا شاید بتوان دخالت و اعمال نفوذ بیگانگان در این روند در آن به عنوان عامل اصلی بروز ناآرامی ها بلکه تشدیدکننده و کاتالیزور سیر طبیعی این رفتارها به حساب آورد یخین اگر ساختارهای حکومتی گرجستان توانایی جذب انتقادات و مخالفان و همچنین رفع نابسامانی‌ها اجتماعی سیاسی اقتصادی و امنیتی کشور را دارا بودن ضریب نفوذ تمایلات بازیگران فرامنطقه‌ای در جامعه این کشور به مراتب کاهش می‌یابد و احتمالاً امکان بروز رویدادهای به عنوان انقلاب رنگیین پیدا نمی‌شد.

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-18]

فهرست منابع و مآخذ

ـ شبانی، مریم پاییز پدرسالار در گرجستان، هفته‌نامه تحلیلی، خبری شهروند امروز، شماره ۳۹ ص۳
۳۱ مرداد ۱۳۸۶
ـ معظمی، گودرزی، گرجستان، ۱۵۶
ـ افشرردی، ژئوپولوتیک قفقاز و سیاسیت خارجی جمهوری اسلامی ایران، ۲۱۵
ـ دموکراسی مسموم ـ هفته‌نامه تحلیلی خبری شهروند امروز شماره ۳۹، ص۳۲، سال ۱۳۸۶

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-18]

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-18]